

KLASA X

T E M A
**TË NJOHIM TOKËN PLANETIN
KU JETOJMË**

QËLLIMI:

- Ndërgjegjësimi i nxënësve për rëndësinë e mbrojtjes së Tokës nga ndotjet dhe pasojat.
- Forma e Tokës, proceset dhe dukuritë natyrore në Tokë.

REZULTATET E TË NXËNIT:

- Të hulumtojë informacion për Tokën, planetin ku ne jetojmë.
- Të shpjegojë, nëpërmjet fotove, formën e Tokës dhe rëndësinë e saj.
- Të analizojë problematikat që ka planeti Tokë.

A ËSHTË NJERIU SHKAKTARI
KRYESOR I NDOTJEVE SOT NË
BOTË?

GRUPI I PARË

1.Toka në hapësirë.

2.Ndërtimi i
brendshëm i Tokës.

PËRBËRJA E ATMOSFERËS

Atmosfera e Tokës është një përzierje gazrash që rrethon planetin dhe është thelbësore për jetën.

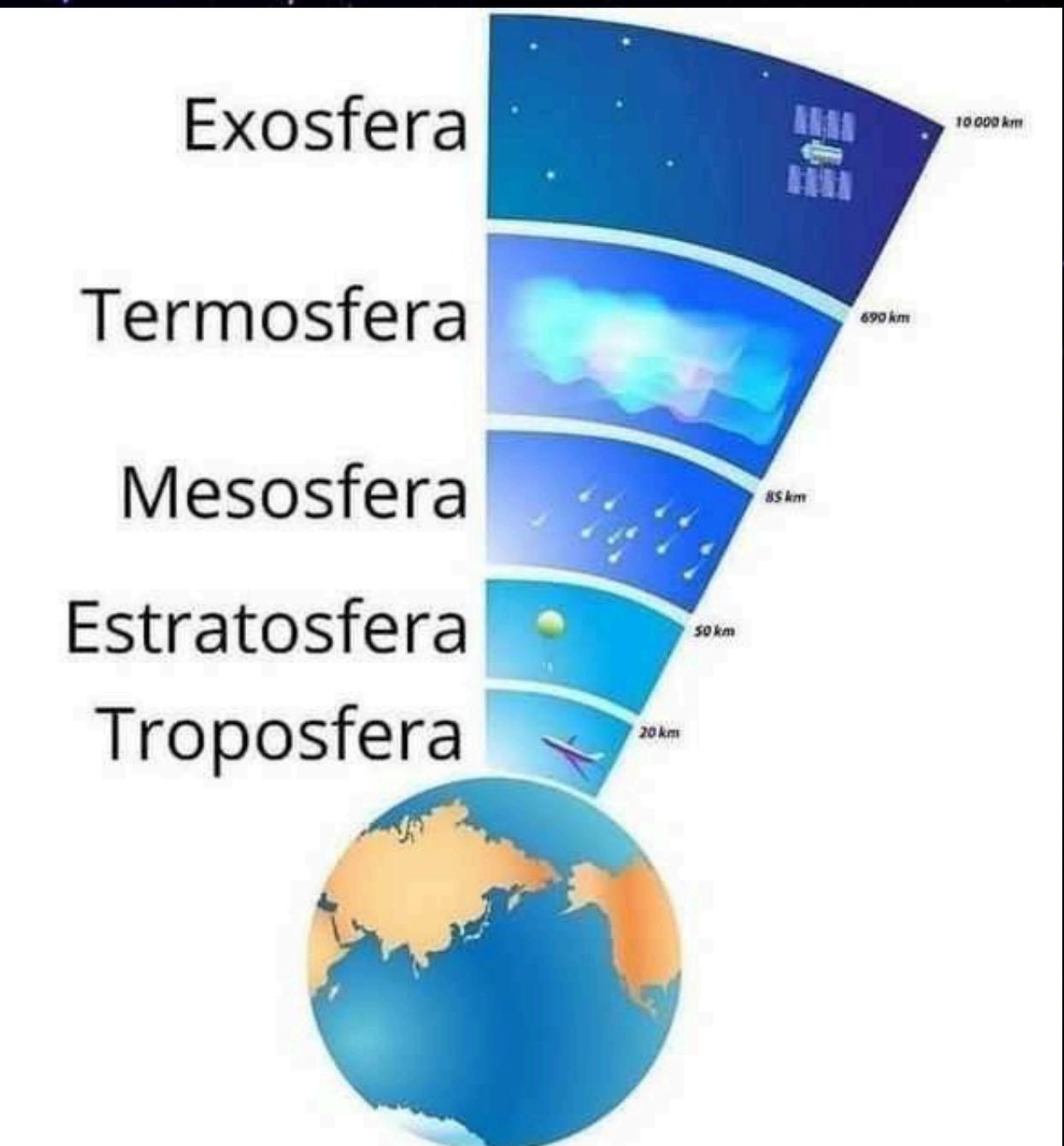
Përbërja kryesore e atmosferës:

- Azot (N_2) – 78%
- Oksigjen (O_2) – 21%
- Argon (Ar) – 0.93%
- Diooksid karboni (CO_2) – ~0.04% (400 ppm, por në rritje)
- Gazra të tjera (Neon, Helium, Metan, Hidrogjen, Ozon, etj.) – < 0.1%

Shtresat e atmosferës:

1. Troposfera (0-12 km) – Ku ndodh moti dhe ku jetojmë ne.
2. Stratosfera (12-50 km) – Përmban shtresën e ozonit që mbron Tokën nga rrezatimi ultraviolet.
3. Mezosfera (50-85 km) – Ku digjen shumica e meteorëve.
4. Termosfera (85-600 km) – Ku ndodhen aurorat dhe Stacioni Ndërkombëtar Hapësinor.
5. Ekzosfera (600+ km) – Kalimi në hapësirën kozmike.

Atmosfera na mbron nga rrezatimi diellor, ndihmon në ruajtjen e temperaturës dhe bën të mundur fryshtimet. Ndryshimet në përbërjen e saj (si rritja e CO_2) ndikojnë në klimën dhe ngrohjen globale.

KURIOZITET

Njeriu ka arritur të ndotë dhe hapësirën:

- 1. Satelitët e braktisur*
- 2. Pjesët e raketave*
- 3. Testet e armëve antisatelitore*

**NASA(NATIONAL AERONAUTICS AND
SPACE ADMINISTRATION)**

*NASA u krijuar në 1958 dhe ka
qëllim studimin dhe zbulimin e
hapësirës.*

VENDI I TOKËS NË SISTEMIN DIELLOR

Toka është planeti i tretë nga Dielli dhe një nga tetë planetet e Sistemit Diellor.

Ajo ndodhet në një zonë të veçantë të quajtur "Zona e Banueshme" ose "Zona e Artë", ku temperaturat lejojnë ekzistencën e ujit të lëngshëm - një element kyç për jetën.

NDËRTIMI I BRENDSHËM I TOKËS

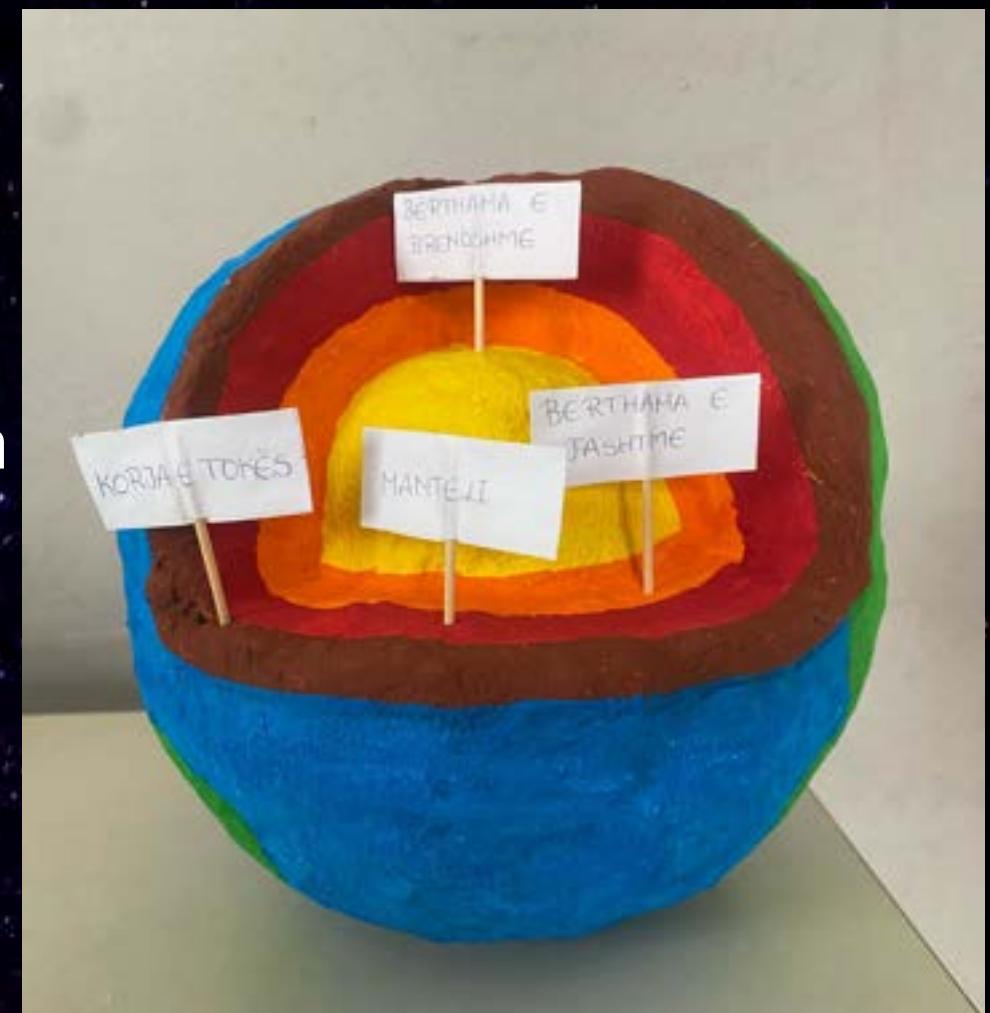
- Nga sipërfaqja në drejtim të qendrës së Tokës, lënda është e shtresëzuar
- Këto shtresa ndryshojnë nga njera tjetra nga dendësia dhe nga vetitë fizike dhe kimike të tyre

- Këto shtresa janë:
1. Korja e Tokës
 2. Mantel
 3. Bërthama e jashtme
 4. Bërthama e brendshme

Toka ka një ndërtim të ndërlikuar dhe përbëhet nga katër shtresa kryesore: bërthama e brendshme , bërthama e jashtme, manteli dhe korja . Korja dhe manteli i sipërm formojnë litosferën, e cila është thelbësore për jetën dhe ekosistemet.

Ndotja e litosferës është një problem serioz që shkaktohet kryesisht nga aktivitetet njerëzore si minierat, bujqësia, mbetjet industriale, shpyllëzimi dhe ndryshimet klimatike. Këto veprime degradojnë tokën, ndotin ujërat nëntokësore dhe prishin ekuilibrin natyror.

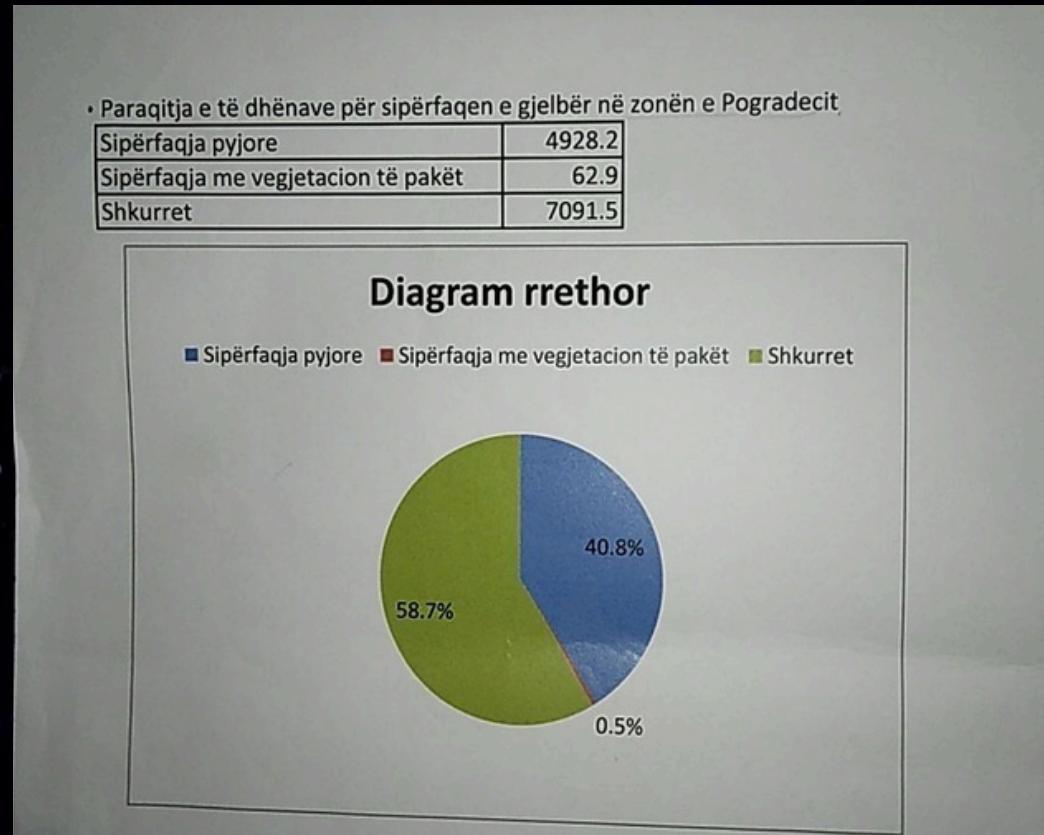

ESE ME TEMË: UNË E DUA TOKËN SHQIPTARE!

Shqipëria është një vend i bekuar me një natyrë të mrekullueshme me një histori të pasur dhe me një kulturë të lashtë që e bën atë unike në botë. Peizazhet e saj të larmishme, nga malet e larta e deri te detet e kristalta, janë një pasuri e jashtëzakonshme që na lidh me rrënjet tona dhe na frymëzon për ta ruajtur dhe zhvilluar këtë tokë. Unë e dua Shqipërinë, sepse ajo është shtepia ime, vendi ku ndodhen kujtimet, traditat dhe historia e popullit tim. Një nga arsyet pse e dua tokën shqiptare është natyra e saj e jashtëzakonshme. Shqipëria ka një gjeografi të larmishme që përfshin male te larta si Alpet Shqiptare, fushat pjellore si ato të Myzeqesë, liqene të mëdhenj si ai i Ohrit dhe lumenj të kthjellët si Vjosë. Kjo shumëlojshmën e bën vendin tonë një parajsë të vogël natyrore, ku çdo peizazh ka bukurinë dhe vleren e vet. Bregdeti shqiptar, i cill shtrihet nga Velipoja deri ne Ksamil, ofron plazhe të mrekullueshme me ujera të kristalta dhe brigje të egra që ende ruajnë bukurinë natyrore. Nga ana tjeter, malet tona, si Llogaraja, Tomorri dhe Jezerca, janë monumente natyrore që fshehin brenda tyre legjenda dhe histori të lashta. Shqipëria nuk është vetëm një vend me bukuri natyrore, por edhe një tokë me një trashëgimi të pasur kulturore dhe historike. Qytetet antike si Butrinti dhe Apolonia tregojnë per qyteterime te zhvilluara që lulëzuan në këto troje mijera vjet me pare. Kalaja e Krujës, simbol i qëndresës shqiptare, na kujton luftën e lavdishme të Skënderbeut për lirinë e kombit tone. Traditat shqiptare janë një tjeter thesar i madh që e bën këtë vend të veçantë. Vallja e Rugovës, kostumet popullore, këngët polifonike të Jugut dhe mikpritja shqiptare janë elemente që na dallojnë dhe na bëjnë krenarë për identitetin tonë. Dashuria për Shqipërinë nuk duhet të jetë vetëm një ndjenje, por edhe një përkushtim për ta mbrojtur dhe zhvilluar atë. Ne duhet të kujdesemi për natyrën, të ruajmë pyjet, lumenjtë dhe detet tona nga ndotja. Po ashtu duhet të respektojmë monumentet historike dhe kulturën tone duke mos lejuar që ato të harrohen apo të shkatërrohen. Toka shqiptare është pasuria jonë me e madhe dhe është detyra jonë ta duam dhe ta mbrojme atë për brezat që do të vijnë. Vetem duke e ruajtur këtë vend, ne mund të sigurojmë që Shqipëria të mbetet e bukur dhe e begate për gjithmonë.

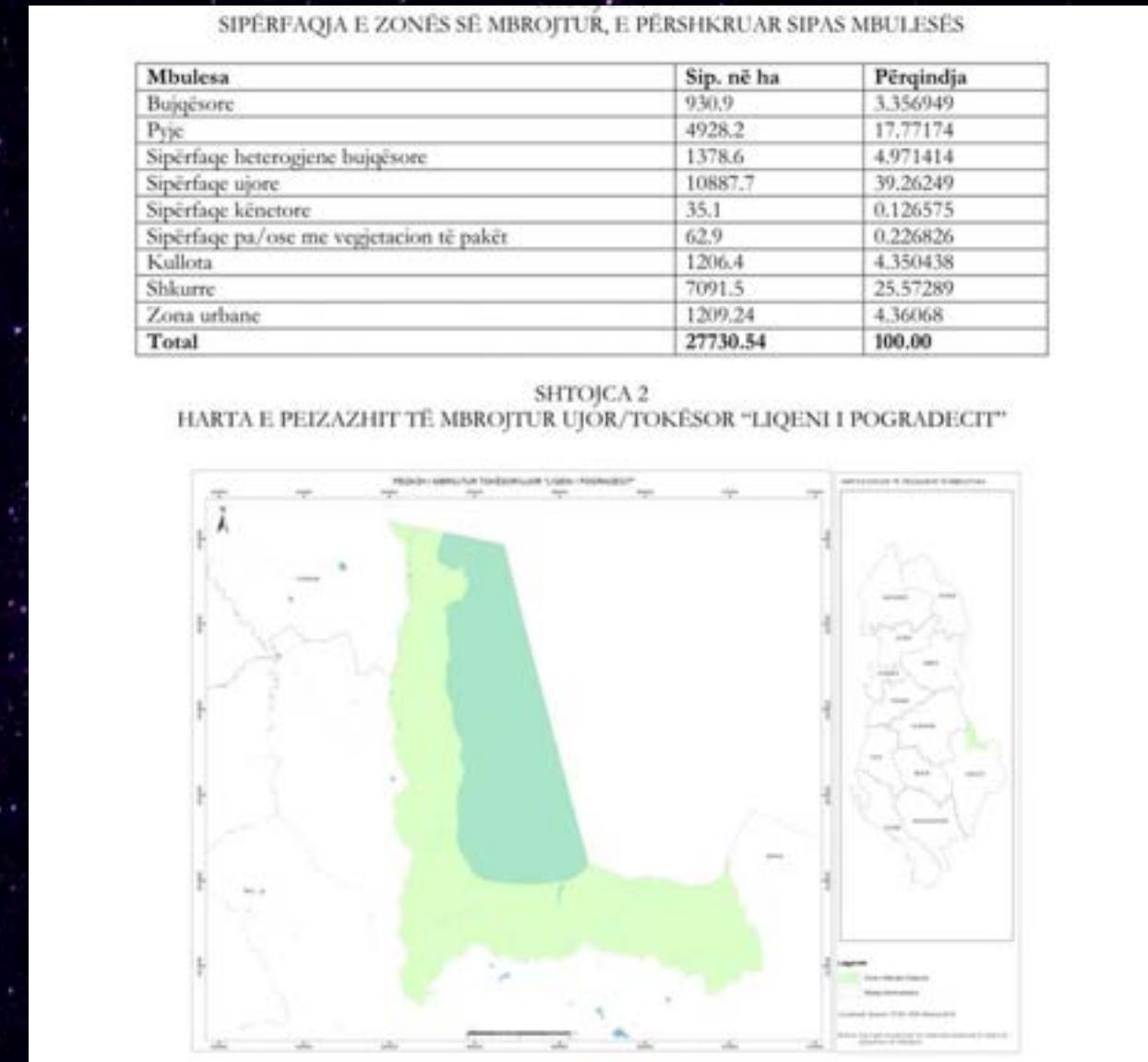

PARAQITJA E ZONËS SË GJELBËR NË POGRADEC

Parashikimi për të ardhmen:

- Nëse mbrohet dhe menaxhohet siç duhet, zona e gjelbër në Pogradec mund të ruajë biodiversitetin dhe të përmirësohet.
- Në rast të shpyllëzimit të pakontrolluar ose ndërtimeve, mund të ketë humbje të sipërfaqeve pyjore dhe rritje të sipërfaqeve me vegetacion të pakët.
- Politikat e menaxhimit të mjedisit dhe mbjellja e pemëve mund të ndihmojnë në zgjerimin e sipërfaqes pyjore dhe përmirësimin e cilësisë së zonës së gjelbër.

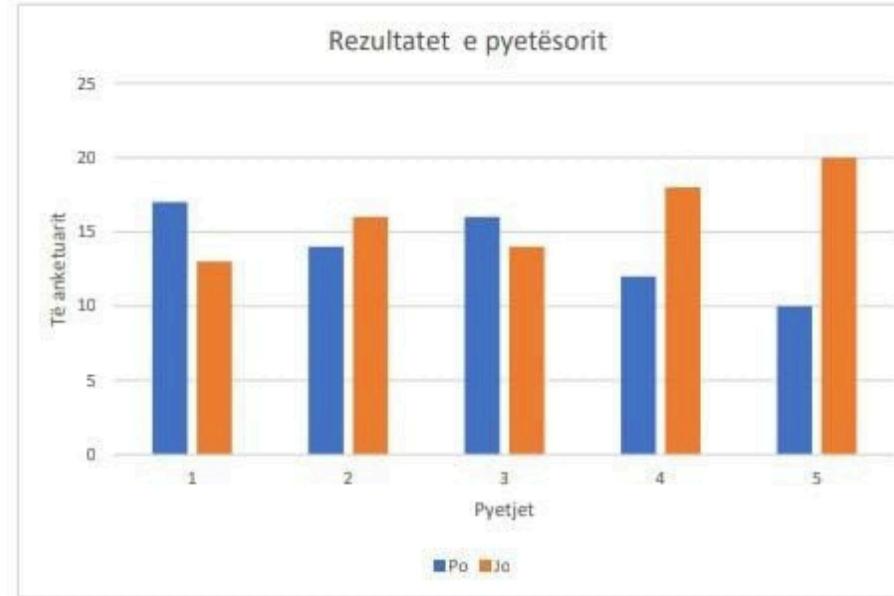

=

PYETËSOR PËR NDOTJEN MJEDISORE NË ZONËN TONË

Pyetesor për ndotjen e mjedisit në zonën tonë banojmë

Përgjigja		
Nr i pyetje	Po	Jo
1	17	13
2	14	16
3	16	14
4	12	18
5	10	20

Pyetesor për ndotjen e mjedisit në zonën tonë

1. A është ndotur zona jonë ? Po Jo

2. A është toka e ndotur ? Po Jo

3. Po lumi a është i ndotur ? Po Jo

4. Po ajri a është i ndotur? Po Jo

5. A janë marrë masa për të ulur ndotjen ? Po Jo

=

1. Historiku i
krijimit të Tokës

GRUPI I DYTË

2. Hidrosfera

5. Pasojat

3. Përmasat

4. Ndotësit

SI ËSHTË KRIJUAR TOKA?

Sipas shkencës:

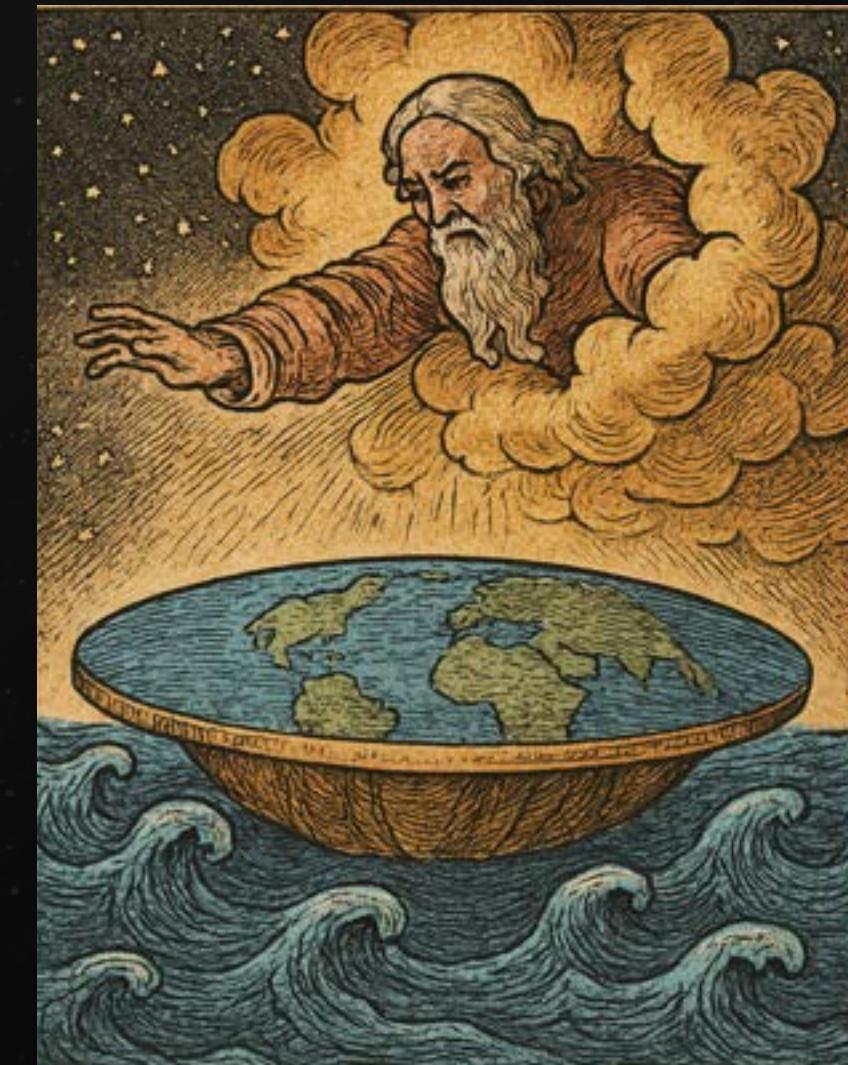

Teoria e Big Bengut (Shkencore): Universi u krijua nga një shpërthim i madh rreth 13.8 miliardë vjet më parë. Nga një re gazi dhe pluhuri u formua Dielli dhe planetët, përfshirë Tokën rreth 4.6 miliardë vjet më parë. Fillimisht ishte një masë e shkrirë, pastaj u ftoh dhe krijoi atmosferën dhe oqeane.

Në histori dhe mitologji, njerëzit kanë pasur teori të ndryshme mbi krijimin e Tokës:

- Bibla: Zoti krijoi Tokën në 6 ditë.
- Grekët e lashtë: Gaia (Toka) lindi nga kaosi.
- Mitologja Nordike: Toka u krijua nga trupi i një gjiganti.
- Mitologja Hindu: Vishnu krijoi universin nga një vezë kozmike.

Sipas mitologjisë:

VECORITË NATYRORE TË PLANETIT TOKË

=

Sipërfaqja e Tokës

- Sipërfaqja totale e Tokës: 510.1 milion km²
- Sipërfaqja e mbuluar me ujë: 71% (~ 361 milion km²)
- Sipërfaqja e tokës (kontinentet dhe ishujt): 29% (~ 149 milion km²)

Përqindja e Ujit në Tokë

- 97.5% ujë i kripur (oqeanet dhe detet)
- 2.5% ujë i ëmbël (liqenet, lumenjtë, akullnajat dhe nëntoka)
- 69% i këtij uji është në akullnaja dhe akujt polarë
- 30% është në ujërat nëntokësore
- 1% është i disponueshëm në lumenj dhe liqene

KURIOZITETE PËR TOKËN

=

WORLD

THE HIMALAYAS
ARE THE HIGHEST
MOUNTAIN RANGE

ALBANIA

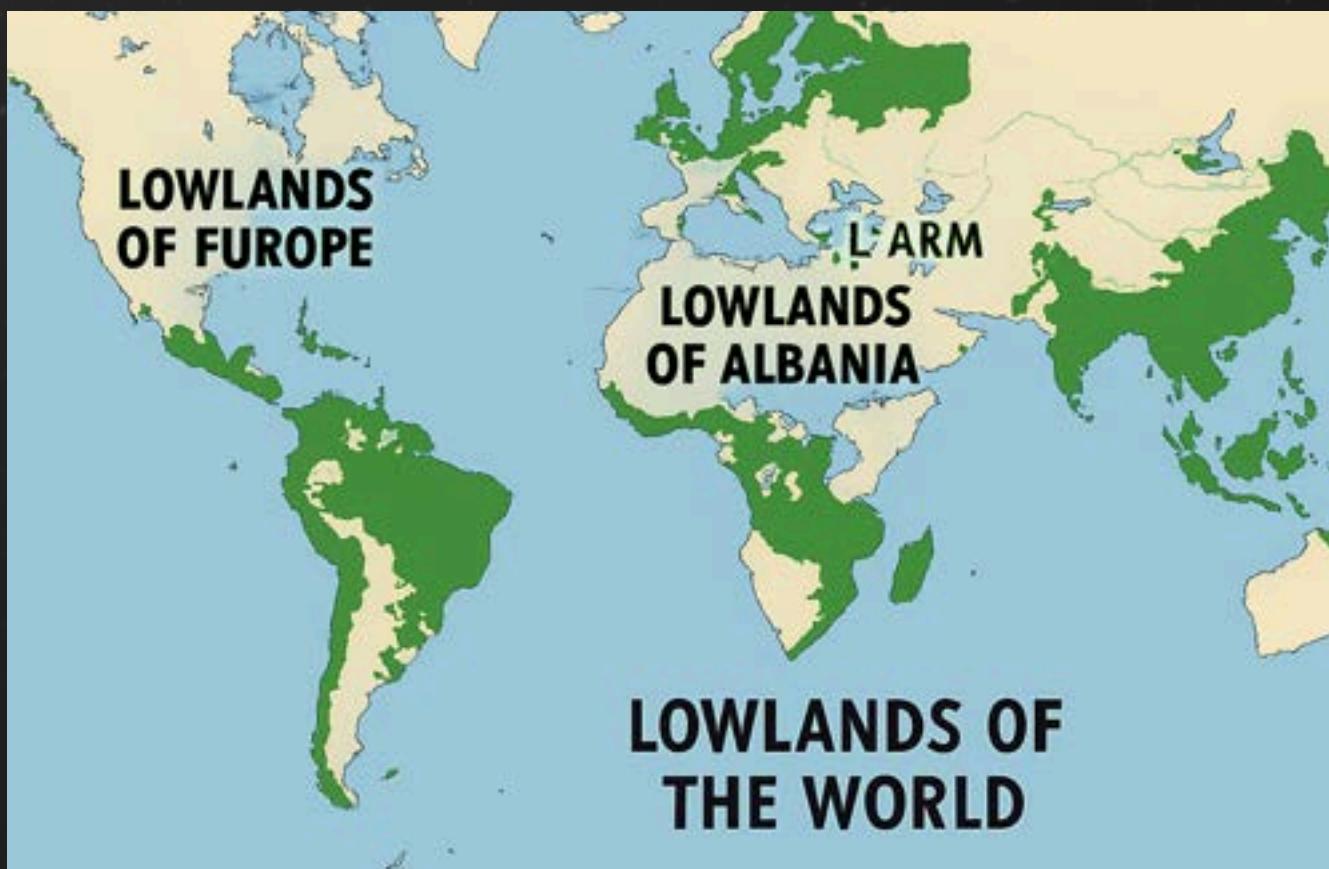

THE THETH NATIONAL
PARK IS LOCATED
IN THE ALBANIAN-
ALPS

EUROPE

APPROXIMATELY
20% OF EUROPE
IS MOUNTAINOUS

Mali më i lartë në

Evropë:

1. Maja e Mont Blanc (Francë/Itali):
 - Lartësia: 4,808 metra

Mali më të larta në botë:

3. Mount Everest (Nepal/China):

- Lartësia: 8,848 metra

Pikat më të ulëta në botë:

1. Deti i Vdekur:
 - Lartësia: 430 metra nën nivelin e detit.

Pika më e ulët në

Shqipëri:

2. Shkëmbi i Kavajës:
 - Lartësia: 0 metra (niveli)

Pika më e ulët në Evropë: deti).

3. Pike e Ulët e Evropës – Fosa e Caspian (Kaspik):
 - Lartësia: 28 metra nën nivelin e detit.

HIDROSFERA TOKA, PLANETI BLU

Toka njihet si "planeti blu" për shkak të sasisë së madhe të ujit që mbulon rreth 71% të sipërfaqes së saj. Oqeanet përbajnë rreth 97% të ujit të Tokës dhe luajnë një rol kyç në ekosistem, klimë dhe jetë.

Oqeanet sipas madhësisë:

- **Oqeani Paqësor – 168.7 milionë km²**
- **Oqeani Atlantik – 85.1 milionë km²**
- **Oqeani Indian – 70.6 milionë km²**
- **Oqeani Jugor (Antarktik) – 21.96 milionë km²**
- **Oqeani Arktik – 15.55 milionë km²**

Lumi më i ndotur në Evropë:

Lumi më i ndotur në Evropë është Lumi Danub.

Lumi i Çërravës është ndotur ndjeshëm nga mbeturinat urbane dhe ujërat e zeza. Banorët e fshatit, rreth 1,500 persona, shpesh hedhin mbeturina plastike dhe mbetje të tjera në lumë, duke kontribuar në ndotjen e tij.

Lumi më i ndotur në Shqipëri:

Lumi më i ndotur në Shqipëri konsiderohet Lumi Ishëm. Lumi Ishëm, i cili formohet nga bashkimi i lumenit të Tiranës.

SHKAQET DHE PASOJAT E NDOTJES SË TOKËS

Shkaqet

- Hedhja e mbeturinave urbane
- Ndotja nga industria dhe kimikatet tokiske
- Përdorimi i pesticideve dhe plehrave kimike në bujqësi
- Shpyllëzimi dhe erozioni i tokës
- Shkarkimi i ujërave të zeza dhe mbetjeve nga minierat

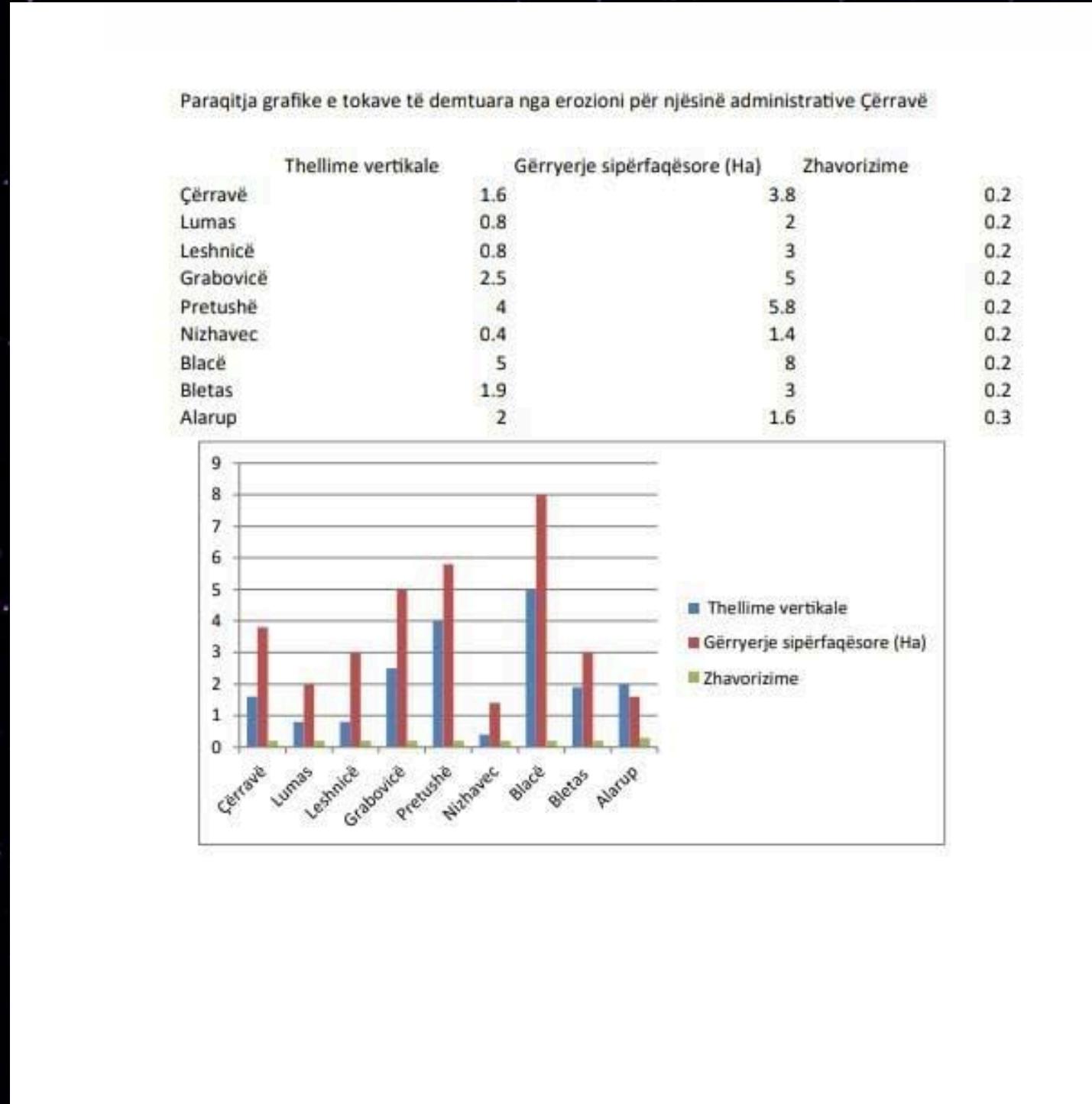

Pasojat

- Rënia e pjellorisë së tokës
- Ndotja e ujit të pijshëm
- Efektet në shëndetin e njeriut
- Humbja e biodiversitetit
- Ndryshimet klimatike dhe efekti serë

PARAQITJA GRAFIKE E TOKAVE TË DËMTUARA NGA EROZIONI PËR NJËSINË ADMINISTRATIVE ÇËRRAVË

Sipas këtij grafiku zonat më të prekura janë:

- Blacë ka nivelin më të lartë të thellimit vertikal (5 m), duke treguar një erozion të thellë dhe të avancuar.
- Pretushë ka sipërfaqen më të madhe të gërryer (5.8 ha), duke treguar dëmtime të mëdha nga erozioni sipërfaqësor.
- Nizhaveci ka një ndikim relativisht të ulët në të gjitha parametrat, duke treguar më pak probleme me erozionin në krahasim me fshatrat e tjera.
- Zhavorizimi është relativisht i ulët në të gjitha zonat, me vlera që varojnë midis 0.2 dhe 0.3.

PODCAST(INTERVISTË) ME SPECIALISTIN E NJËSISË ADMINISTRATIVE ÇËRRAVË ME Z.AGRONOM SEITLLI

Qëllimi:Masat e marra nga kjo njëesi për parandalimin e erozionit në të ardhmen

TOKA.

HISTORIA, PËRMASAT, HIDROSFERA, NDOTËSIT,

PLANETI BLU 70.8%

H_2O

HIDROSFERA

4 OQEANET:

→ O.PAQËSOR: 168.72 M.KM²

O. ATLANTIK: 85.13 M.KM²

O. INDIAN: 70.56 M.KM²

O. ARKTIK: 15.56 M.KM²

O. JUGOR: 20.33 M.KM²

PËRMASAT

SIP: 510.1 M.KM²

RR. E: 6,378.1 KM RR.P:

6,356.8 KM

KONTINENTET:

AZIA – 44.58 MIL.KM²

AFRIKA – 30.37 MIL.KM²

AMERIKA E VERIUT – 24.71 MIL.KM²

AMERIKA E JUGUT – 17.84 MIL.KM²

ANTARKTIDA – 14 MIL.KM²

EVROPA – 10.18 MIL.KM²

AUSTRALIA (OQEANIA) – RRETH 8.56 MIL.KM²

NGROHJA GLOBALE

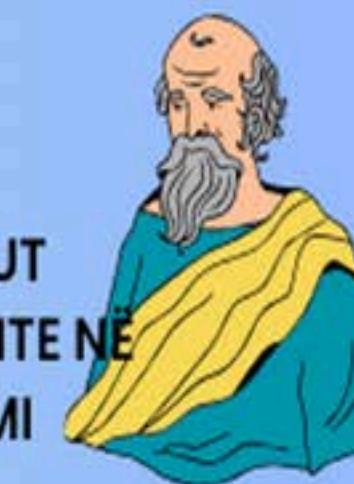
"TOKA NUK KA N&VOJË PËR N&, N& K&MI N&VOJË PËR TOKËN.
L& TA MBROJMË SOT, Q& T& K&MI NJ& T& N&S&RM&."

PASOJAT.

HISTORIA

ANTIKITETI
(sh.v.p.e.s)

SIPAS PTOLEMEUT
TOKA QËNDRONTE NË
QENDËR (SISTEMI
HELIOCENTIRK)

TEORIA E BIG-BENGUT

RRETH 13.8 MILIARDË VJET

MË PARË NGA NJË

SHPËRTHIM I MADH NE

UNIVERS U KRIJUAN

GALAKTIKAT.

SHKAQET

- RRITJA E CO₂ NË ATMOSFERË
- SHKRIRJA E AKULLNAJAVE

PASOJAT

MESJETA (SH.XV.E.S)

SIPAS KOPERNIKUT NË
QENDËR ËSHTË DIELLI (SISTEMI
HELIOPCENTRICK)

=

GRUPI I TRETË

Ndërthurja e 4 gjeosferave në planetin tonë
(Sferat e jashtme)
Atmosferë
Hidrosferë
Biosferë
Litosferë (sferë e brendëshme)

Problemet globale

- Shiu acid
- Efekti serrë
- Ndryshimet klimatike

Masat e marra në rang botëror për zgjidhjen e problemeve mjedisore globale

- Konventa e Rio de Janeiro (1992)
- Protokolli i Kiotos (1997)

NDOTËSIT KRYESORË TË 4 SFERAVE

Ndotësit natyrore:

(Atmosfera)

- *Hiri vullkanik*

(Biosfera) 5 Qershori Dita boterore e Mjedisit

- *Ndryshimet klimatike natyrore*

(Hidrosfera) 22 Mars Dita Boterore e Ujit

- *Detergjentë natyrorë nga algat*

(Litosfera) 22 Prill Dita Nderkombetare e Tokes

- *Aktiviteti vullkanik (metale të rënda në Tokë)*

Ndotësit njerëzore:

(Atmosfera)

- *Dioksidi i karbonit (CO_2) – nga djegia e karburanteve fosile*

(Biosfera)

- *Shpyllëzimi masiv*

(Hidrosfera)

- *Kimikatet bujqësore*

(pesticidet, plehrat kimike)

(Litosfera)

- *Shpërthimet dhe nxjerrjet minerare*

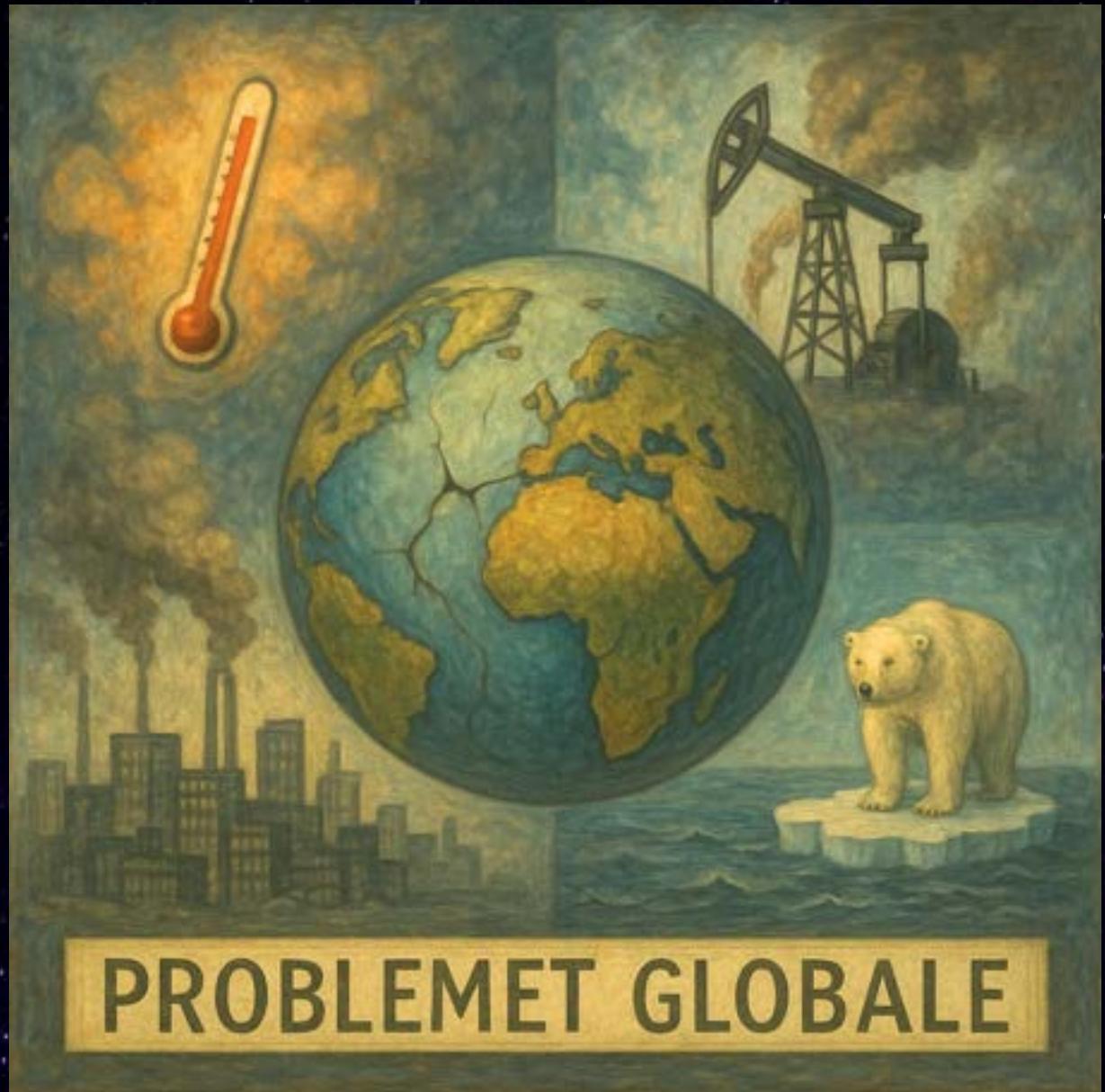

PROBLEMET GLOBALE

Shkrirja e akunllajave

Pasojat e shkrirjes së akunllajave:

- Pakësimi i rezervave të ujit të pijshëm
- Zhdukja e vendbanimeve të kafshëve polare

Përmbytjet

Pasojat e përmbytjeve:

- Shkatërrojnë shtëpi, rrugë, ndërtesa dhe infrastrukturë
- Rrezik për sëmundje infektive nga uji i ndotur (si kolera, diarrea)

Shiu acid

Pasojat e shiut acid:

- Prishja e monumenteve historike dhe ndërtesa të vjetra dëmtohen nga aciditeti
- Dëmton biodiversitetin dhe ekosistemet natyrore

SHKAQET DHE PASOJAT E NDOTJES SË BIOSFERËS

Biosfera përfshin çdo formë jete që nga mikroorganizmat e vegjël deri te kafshët dhe bimët dhe është e ndërthurur ngushtë me sistemet fizike të Tokës.

Shkaqet e ndotjes

1. Ndotja e ajrit
2. Ndotja e ujit
3. Urbanizimi dhe industrializimi

Pasojat e ndotjes

1. Ndryshimet klimatike
2. Humbja e biodiversitetit
3. Dëmtimi i shëndetit të njeriut

MASAT E MARRA NË RANG BOTËROR PËR ULJEN E NDOTJES SË MJEDISIT

Pse u mbajt Konuenta e Rio-s
në vitin 1992?

*Të adresohej kriza mjedisore
globale dhe të promovohej një
zhvillim i qëndrueshëm, dmth.
zhvillim që plotëson nevojat e
brezave të sotëm pa rrezikuar
aftësinë e brezave të
ardhshëm për të plotësuar
nevojat e tyre.*

Pse u mbajt Protokolli i Kiotos
në vitin 1997?

*Për të ndaluar rritjen e ndotjes
së atmosferës. Për të ndaluar
ngrohjen globale. Për të
vendosur objektiva të
detyrueshëm për shtetet e
zhvilluara.*

A e arritën qëllimin këto protokolle?

*Jo sepse shtetet ndotëse më të mëdha ndotese si Kina,
SHBA, Kanada nuk e nënshkruan.*

KONTRIBUTI YNË NDAJ MJEDISIT

Mbrojtja e Tokës
Për një të Ardhme më të Gjelbër dhe të Shëndetshme

Toku është bukuria përditësuar e jetës sësive dha që gjithashtu është që nuk ka mësimdhënues rreth kësaj qëndrimit. Toku është që nuk ka mësimdhënues rreth kësaj qëndrimit. Toku është që nuk ka mësimdhënues rreth kësaj qëndrimit. Toku është që nuk ka mësimdhënues rreth kësaj qëndrimit.

Jini pjesë e ndryshimit!

Gjithashtu tani është kohët e vërtetë që mund të bëjmë ndryshim. Toku është që nuk ka mësimdhënues rreth kësaj qëndrimit. Toku është që nuk ka mësimdhënues rreth kësaj qëndrimit. Toku është që nuk ka mësimdhënues rreth kësaj qëndrimit.

Ushqimore Elastike. Emisionet e gomave së shtrirë rritin rreth 10% në disa vjet. Toku është që nuk ka mësimdhënues rreth kësaj qëndrimit.

Pecajna e Pavarur. Toku është që nuk ka mësimdhënues rreth kësaj qëndrimit. Toku është që nuk ka mësimdhënues rreth kësaj qëndrimit. Toku është që nuk ka mësimdhënues rreth kësaj qëndrimit.

Produktet e Përdorura e Rezerveve. Toku është që nuk ka mësimdhënues rreth kësaj qëndrimit. Toku është që nuk ka mësimdhënues rreth kësaj qëndrimit.

Shmangia e Shkatërrimit: Një tokë më e mirë për nesër

Brodati i Ranimave të Gjelbës
Sasi:
Produktet transporti publik, teknika elektrike dhe vjetore prodhuese e energjisë fosile.
Efektej nga bukuria e varetshave e energjisë e dëlli dhoja.
Produktet e Mbeturinave
Rrëza të përgjegjshme e ekologjise e mbeturinave e dëlli dhoja.
Produktet produkte e specifikeve që shpërndanë ekipazhet e jetës.

Broja e Ndryshimit
Mbeturja e lëvizjeve natyrore që ikipojnë natyrën.
Produktet përdorej që mbeturinave e specifikeve.
Zgjedhja e Produktave të Qytetarëve
Zgjedhja përdorej që mbeturinave që ikipojnë natyrën.
Mbeturinave konservuese që përdorin e dëlli dhoja.

Kontributi ynë ndaj mjedisit...

Një pike uji në oqean...

TRAJTOJENI TOKËN ME RESPEKT! ATË NUK E
TRASHËGUAT NGA ETËRIT TUAJ, POR UA MORËT
HUA BIJEVE TANË!

FALEMINDERIT!